

Διερεύνηση Εναλλακτικών Περιπτώσεων Χρήσης του Αναβαλλόμενου Φόρου για την Αντιμετώπιση των NPLs/NPEs

Γεράσιμος Γ. Σαπουντζόγλου¹, Γεώργιος Χ. Μπερτσάτος¹

Αθήνα, Φεβρουάριος 2019

¹ Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σχολή Οικονομικών Επιστημών, Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης.

Εισαγωγή

Η υιοθέτηση της χρήσης του αναβαλλόμενου φόρου από την Τράπεζα της Ελλάδος ως μέσου αντιμετώπισης του προβλήματος των «κόκκινων δανείων» (NPLs/NPEs) των τραπεζών επανέφερε στο προσκήνιο την ανάγκη κατανόησης αυτής της μεθόδου, των επιπτώσεών της καθώς και του «δεοντολογικού υπόβαθρου» της. Το παρόν κείμενο μελετά τη δομή λειτουργίας του αναβαλλόμενου φόρου, καθώς και εναλλακτικές περιπτώσεις «αναβολής» της καταβολής των οφειλόμενων ποσών των τραπεζών στο κράτος. Όπου δε απαιτείται, καλύπτει και τις δύο αντισυμβαλλόμενες οντότητες (κράτος και τράπεζες).²

Κατά συνέπεια, το κείμενο αυτό δεν θα επεκταθεί, ούτε στα αίτια που προκάλεσαν την εκρηκτική αύξηση των «κόκκινων δανείων» στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ούτε στις αλληπάλληλες ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών που έγιναν κατά την τελευταία δεκαετία, ούτε στην μετακύλιση του προκύπτοντος δημοσιονομικού κόστους των ανακεφαλαιοποιήσεων αυτών. Αυτά τα ζητήματα έχουν πολλαπλώς συζητηθεί τόσο σε επιστημονικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Απλά, αξίζει εδώ να υπενθυμιστεί ότι για μια ακόμα φορά εγείρεται η απειλή της Δαμόκλειου σπάθης «bail in versus bail out», δηλαδή μέτρων ιδιαίτερα υψηλού κοινωνικού κόστους (social cost), χωρίς να γίνεται αναφορά στη «διοικητική αποτελεσματικότητα» (managerial efficiency) των τραπεζών (βλ. αναλυτικούς δείκτες ROA – Return on Assets).

Αναμφισβήτητα, βασικός στόχος είναι η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η ενίσχυση του διαμεσολαβητικού του ρόλου των τραπεζών για τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, με επίκεντρο τόσο τους φορολογούμενους πολίτες όσο και τους καταθέτες των τραπεζών.

Η εκρηκτική αύξηση των NPLs/NPEs είναι απότοκος της ανεξέλεγκτης πιστωτικής επέκτασης των ελληνικών τραπεζών και των συνεπειών της κρίσης. Είναι σαφές ότι πρέπει να εξευρεθεί σύντομα λύση για την αντιμετώπιση του προβλήματος των σωρευθέντων μη εξυπηρετούμενων δανείων και ανοιγμάτων (non-performing loans and exposures – NPLs, NPEs). Η επιδείνωση της χρηματοοικονομικής ισορροπίας των 5 ελληνικών τραπεζών (4 συστημικές + 1 μη συστημική), λόγω των NPLs/NPEs, βαραίνει τις προοπτικές για τη διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων, των δανειστών των τραπεζών, αλλά κυρίως της χρηματικής περιουσίας των καταθετών.

² Τυχόντα λάθη ή παραλείψεις αυτού του κειμένου βαραίνουν αποκλειστικά τους συγγραφείς.

Συνεπώς, το εργαλείο του «αναβαλλόμενου φόρου» προτάθηκε να χρησιμοποιηθεί για την άμβλυνση του προβλήματος των NPLs/NPEs, καθώς και για την κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών.

Λειτουργία του αναβαλλόμενου φόρου

Ο αναβαλλόμενος φόρος (deferred tax) ορίζεται ως το ποσό, το οποίο μαζί με τα καθαρά κέρδη (net income – NI) εξισώνει το τρέχον προ φόρων κέρδος (pre-tax net income – PTNI). Εναλλακτικά, ο αναβαλλόμενος φόρος πλέον των καθαρών κερδών αθροίζει στο PTNI. Είναι το ποσό που αντιστοιχεί στις τρέχουσες φορολογικές υποχρεώσεις, οι οποίες αναβάλλονται και δεν καταβάλλονται την τρέχουσα περίοδο. Μάλιστα, σε περίπτωση που δεν υπάρχει μερισματική πολιτική (είτε κοινών είτε προνομιούχων μετοχών), ο αναβαλλόμενος φόρος μαζί με το NI συμπίπτουν με το ποσό που θα προστεθεί στα αποθεματικά (reserves), με σκοπό να προσμετρηθεί ενδεχομένως στον συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (common equity tier 1 ratio – CET1).³

Σε λογιστικούς και όρους διπλογραφίας, στην πλευρά του ενεργητικού ο αναβαλλόμενος φόρος υπεισέρχεται ως αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση (deferred tax asset – DTA) και στην πλευρά του παθητικού ως αναβαλλόμενη φορολογική υποχρέωση (deferred tax liability – DTL).⁴

Όταν η τράπεζα αποφασίσει, ύστερα από μία κερδοφόρα περίοδο, να κάνει χρήση του αναβαλλόμενου φόρου τότε, συμβαίνουν οι εξής αλλαγές στον ισολογισμό: Η εφαρμογή του αναβαλλόμενου φόρου αποτυπώνεται ως χρέωση του λογαριασμού DTA στο ενεργητικό και ως πίστωση του λογαριασμού DTL στο παθητικό.

Ο αναβαλλόμενος φόρος είναι ευνόητο ότι δημιουργείται μόνο σε περιόδους κερδοφορίας και προσμετράται στον συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (total capital ratio – TCR). Ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, δηλαδή το άθροισμα των tier 1 (κύριο κεφάλαιο πλέον επιπρόσθετο κεφάλαιο, common equity tier 1 ratio and additional tier 1 ratio – CET1 and AT1) και tier 2 (συμπληρωματικό κεφάλαιο) capital ratios, αυξάνεται από τον

³ Βλ. Πρότυπα Βασιλείας III.

⁴ Οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις διαχωρίζονται περαιτέρω σε περισσότερες κατηγορίες. Π.χ., ανάλογα με το αν βασίζονται σε μελλοντική κερδοφορία ή μη, με το αν προκύπτουν από προσωρινές διαφορές και με τον υπάγονται στην κατηγορία μεταφοράς ζημιών (hypothetical carryback). Ο συντελεστής στάθμισης κινδύνου τους μπορεί να είναι είτε 100% είτε 250%, καθώς μέρος κάποιων κατηγοριών μπορεί να προσμετρηθεί στον CET1. Βλ. σταθμίσεις DTAs κατά τα Πρότυπα της Βασιλείας III.

αριθμητή (αύξηση κατά DTA). Επίσης, ο παρονομαστής αυξάνεται κατά το αναλογούν ποσό του αναβαλλόμενου φόρου επί τον συντελεστή στάθμισης κινδύνου του (βλ. risk-weighted assets – RWA).^{5,6} Στην επόμενη ενότητα δίδεται αριθμητικό παράδειγμα προς κατανόηση.

Αν την επόμενη περίοδο η τράπεζα καταγράψει και πάλι κέρδη και ο φόρος που αναλογεί να πληρώσει είναι μικρότερος του ποσού του (αθροιστικού) αναβαλλόμενου φόρου (των προηγούμενων περιόδων) της προηγούμενης περιόδου τότε, ο αναβαλλόμενος φόρος θα αυξηθεί κατά το ποσό του τρέχοντος φόρου και η τράπεζα δεν καταβάλλει φόρο. Ο DTA χρεώνεται και ο DTL πιστώνεται κατά το ποσό του τρέχοντος φόρου. Όσο η τράπεζα παρουσιάζει κερδοφόρες χρήσεις, για τις οποίες ο τρέχων φόρος δεν ξεπερνά το σωρευμένο ποσό του αναβαλλόμενου φόρου, τόσο οι λογαριασμοί DTA και DTL θα συνεχίζουν να αυξάνονται, όπως και ο ισολογισμός της τράπεζας, καθώς και ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (TCR) αυτής.

Όταν ο τρέχων φόρος είναι μεγαλύτερος από τους σωρευμένους αναβαλλόμενους φόρους τότε, η τράπεζα καλείται να καταβάλει τις φορολογικές οφειλές της στο κράτος. Παρακάτω, στη μεθεπόμενη ενότητα, παρουσιάζουμε εναλλακτικές περιπτώσεις καταβολής φόρου.

Αν όμως την επόμενη περίοδο, μετά τη χρήση του αναβαλλόμενου φόρου, η τράπεζα παρουσιάσει ζημίες, τότε έχουμε χρέωση λογαριασμών αποτελεσμάτων (αποτελέσματα χρήσεως, #86) και πίστωση διαθεσίμων (#38) κατά το ύψος των ζημιών.^{7,8} Ωστόσο, η τράπεζα μπορεί να απορροφήσει μέρος αυτών των ζημιών και να μην επιβαρύνει πολύ τα ίδια κεφάλαιά της. Ο λογαριασμός DTL χρεώνεται με το ποσό των ζημιών που καλύπτονται και οι λογαριασμοί αποτελεσμάτων πιστώνονται. Επομένως, τα ίδια κεφάλαια μειώνονται λιγότερο, γιατί δεν καταγράφονται στο 100% οι ζημιές. Σε αυτή την περίπτωση, το κράτος λαμβάνει για αντάλλαγμα μετοχές της τράπεζας. Παρακάτω, παρουσιάζονται εκτενέστερα οι όροι μετατροπής των αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων σε μετοχές, καθώς και η τιμολόγησή τους.

⁵ Υποθέτοντας ότι το ποσό του ΝΙ θα επενδυθεί με τον ίδιο τρόπο ανεξάρτητα αν η τράπεζα επικαλείται ή μη τον αναβαλλόμενο φόρο. Επομένως, οι συντελεστές στάθμισης του ΝΙ παραμένουν σταθεροί.

⁶ Η ποσοστιαία αύξηση του αριθμητή είναι μεγαλύτερη από αυτή του παρονομαστή, καθώς τα ίδια κεφάλαια είναι μικρότερα από το σταθμισμένο στον κίνδυνο ενεργητικό (RWA).

⁷ Το # συμβολίζει τον αριθμό της λογιστικής ομάδας, σύμφωνα με τον Ν. 4308/2014.

⁸ Για ευκολία της παρουσίασης, υποθέτουμε ότι μειώνονται τα χρηματικά διαθέσιμα. Στην πράξη, έχουν μειωθεί ένας ή περισσότεροι λογαριασμοί του ενεργητικού, οι οποίοι παρουσίασαν πτωτική τάση, π.χ. ορισμένα χρεόγραφα, των οποίων η αγοραία αξία μειώθηκε, ή οποιαδήποτε μείωση των διαθεσίμων.

Ως προς την κατατεθείσα σχετική πρόταση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη διαχείριση των κόκκινων δανείων:

Αρχικά, μεταφέρονται τα NPLs/NPEs στην λογιστική τους αξία (μετά από προβλέψεις) στην εταιρεία ειδικού σκοπού (special purpose vehicle – SPV), η οποία πλέον θα είναι αρμόδια για τη διαχείρισή τους.⁹ Δηλαδή, κατά την απόσχιση του χαρτοφυλακίου των NPLs/NPEs η τράπεζα καταγράφει ζημιές και ο ισολογισμός της συρρικνώνεται κατά το μεταφερθέν ποσό στο SPV. Συγκεκριμένα, χρεώνονται τα ίδια κεφάλαια και πιστώνονται οι χορηγήσεις στην τράπεζα. Στο SPV, χρεώνεται το ενεργητικό του και πιστώνεται το παθητικό του. Στη συνέχεια, το SPV θα αναλάβει την τιτλοποίηση των NPLs/NPEs. Επειδή όμως θα καταγραφούν σημαντικές ζημιές στην τράπεζα από τη μεταφορά των κόκκινων δανείων στο SPV, το κράτος παρεμβαίνει και παρέχει στην τράπεζα ενέσεις ρευστότητας (με τη μορφή μετρητών) και εγγυήσεις, ούτως ώστε να εξομαλυνθούν οι κεφαλαιακές απώλειες. Επίσης, στο SPV μεταφέρονται μέρος από τις αναβαλλόμενες φορολογικές πιστώσεις (deferred tax credits – DTC) της τράπεζας, ούτως ώστε να απαλλαγούν τα ίδια κεφάλαια της εν λόγω τράπεζας από αυτά τα χαμηλής ποιότητας κεφάλαια.¹⁰ Επομένως, χρεώνονται τα ίδια κεφάλαια και πιστώνεται ο DTC κατά το μεταφερθέν ποσό των DTCs από την τράπεζα στο SPV.¹¹ Στο SPV χρεώνεται ο λογαριασμός DTC και πιστώνεται ισόποσα το παθητικό του. Το SPV θα αναλάβει τη διαχείριση των κόκκινων δανείων και την τιτλοποίησή τους (βλ. σχετική πρόταση TtE).

Όσον αφορά την κρατική βοήθεια, η παροχή εγγυήσεων από το κράτος λειτουργεί ως είδος πιστωτικής ενίσχυσης (credit enhancement). Η εγγραφή που απαιτείται στην τράπεζα είναι: χρέωση του ενεργητικού και πίστωση ιδίων κεφαλαίων. Σε αντάλλαγμα το κράτος θα λάβει

⁹ Κατά τη μεταφορά του χαρτοφυλακίου των NPLs/NPEs στο SPV, η τράπεζα θα έχει πλέον μειωμένο ενεργητικό και ίδια κεφάλαια. Σε περίπτωση που είχαν λογισθεί προβλέψεις τότε, μόνο το οικονομικό κεφάλαιο θα επιβαρυνόταν και όχι το εποπτικό. Αν δεν υπήρχαν λελογισμένες προβλέψεις τότε, θα επιβαρυνόταν και το εποπτικό κεφάλαιο.

¹⁰ Σύμφωνα με την TtE, το πρώτο εξάμηνο του 2018 οι τέσσερις συστημικές τράπεζες κατέχουν DTCs, τα οποία ανέρχονται στο 57% των εποπτικών κεφαλαίων τους. Χωρίς αυτά δηλαδή, οι τράπεζες θα ήταν υποκεφαλαιοποιημένες.

¹¹ Σύμφωνα με την Οδηγία 34/2013/ΕΕ και σε συνδυασμό με την μελέτη του Bruegel (2015), οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την μελλοντική πληρωμή φόρων μόνο όταν το προκύπτον φορολογικό ποσό ισούται ή ξεπερνά σε αξία το ποσό των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων. Συνεπώς, σε ζημιόγones περιόδους τα ποσά των αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων δεν επιτρέπεται να καλύψουν τις προκύπτουσες ζημιές.

junior τίτλους ύστερα από την τιτλοποίηση του χαρτοφυλακίου των NPLs/NPEs. Για να μην είναι ζημιογόνα αυτή η συμφωνία για το κράτος θα πρέπει το ύψος των εγγυήσεων και των μετρητών να μην υπολείπεται της παρούσας αξίας των αναμενόμενων ροών από τους junior τίτλους πλέον των αναμενόμενων ροών από τα μελλοντικά φορολογικά ποσά και την μετατροπή των DTL σε μετοχές. Ο υπολογισμός αυτός δεν είναι εύκολος, με συνέπεια το κράτος να συγκεντρώνει μεγάλη πιθανότητα αρνητικού αποτελέσματος από αυτή τη συναλλαγή, δοθέντος ότι σκοπεύει να βοηθήσει τις τράπεζες και να στηρίξει την υλοποίηση του σχεδίου του (άρα δεν θα είναι συντηρητικό στους υπολογισμούς).¹²

Όταν η τράπεζα καταγράφει ζημιές (χρέωση λογαριασμών αποτελεσμάτων χρήσης και πίστωση διαθεσίμων) μπορεί να καλύψει ένας μέρος αυτών των ζημιών με τον λογαριασμό DTL (χρέωση DTL και πίστωση λογαριασμών αποτελεσμάτων).¹³

Ας υποθέσουμε ότι οι ζημιές είναι μεγέθους A και το ποσό αυτών των ζημιών που καλύπτεται από τον DTL είναι B , όπου B είναι το γινόμενο των DTAs και του A προς τη λογιστική αξία των ιδίων κεφαλαίων (book value of equity – BVE) μειωμένων κατά A . Εναλλακτικά, είναι τα DTAs επί το ποσοστό συμμετοχής της τρέχουσας ζημίας A στη λογιστική αξία των τρεχόντων ιδίων κεφαλαίων μείον το A (βλ. Ν. 4465/2017 περί οριστικής και εκκαθαρισμένης αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης).¹⁴

$$B_t = DTA_t \cdot \frac{A_t}{BVE_t - A_t} \cdot (1 + d) \quad (1)$$

Όπου: DTA = οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις, A = η λογιστική αξία της ζημιάς, BVE = η λογιστική αξία των ιδίων κεφαλαίων και $1+d$ = ο πολλαπλασιαστής του μετατρέψιμου ποσού B . Το σχετικό άρθρο 43 του Ν. 4465/2017, κατά την άποψή μας, είναι

¹² Μερικές από τις υποθέσεις κλειδιά κατά των υπολογισμών του προαναφερθέντος ποσού είναι: Οι junior τίτλοι τι έκπτωση/discount θα λάβουν; Οι επόμενες χρήσεις θα χαρακτηρίζονται από κέρδη ή ζημιές και σε τι ύψος θα κυμαίνονται; Θα αναλώσουν ή θα αυξήσουν το προηγούμενο ποσό των DTAs; Ποιο θα είναι το προεξοφλητικό επιτόκιο; Ποια η διάρκεια υπαγωγής στον αναβαλλόμενο φόρο;

¹³ Για ευκολία της παρουσίασης, υποθέτουμε ότι μειώνονται τα χρηματικά διαθέσιμα.

¹⁴ Το Ειδικό Θέμα Ι της Επισκόπησης του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος της ΤτΕ (11/2018) αντιφάσκει ως προς τον Ν. 4465/2017, καθώς: (α) αναφέρεται ότι το 29% (υφιστάμενος φορολογικός συντελεστής) θα είναι το ποσοστό που θα πολλαπλασιάζεται με τις αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις και (β) γίνεται λόγος για συμμετοχή του κράτους στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της τράπεζας με μετρητά αξίας 29% της τρέχουσας ζημίας.

ασαφές διότι δεν προσδιορίζει επακριβώς το χρονικό διάστημα αναφοράς. (βλ. ασάφεια ως προς το «οικείο φορολογικό έτος» στο σχετικό εδάφιο γγ).

Μέχρι στιγμής το κράτος βγαίνει ζημιωμένο διότι διαγράφεται μία οφειλή προς αυτό. Ωστόσο, το κράτος μπορεί να πάρει μετοχές της τράπεζας για αντιστάθμιση του ως άνω γεγονότος. Αυτές οι μετοχές είναι κοινές και ως χρηματιστηριακή τιμή, Γ , λογίζεται ο μέσος όρος των τελευταίων τριάντα εμπορεύσιμων ημερών. Το αποτέλεσμα της διαίρεσης του B με το Γ είναι ο αριθμός των κοινών μετόχων που θα εκδώσει η τράπεζα υπέρ του κράτους. Όσο περισσότερες αυτές οι νεοκδοθείσες μετοχές τόσο μεγαλύτερη θα είναι η αραιώση (dilution) κερδών για τους υφιστάμενους μετόχους της εν λόγω τράπεζας. Ύστερα από την μετατροπή των DTLs σε ίδια κεφάλαια της τράπεζας, σημειώνεται η ακόλουθη εγγραφή στην τράπεζα: χρέωση του DTL και πίστωση των λογαριασμών αποτελεσμάτων κατά B . Επειδή οι λογαριασμοί αποτελεσμάτων έχουν ήδη χρεωθεί κατά A (βλ. την προηγούμενη παράγραφο), το υπόλοιπό τους θα είναι χρεωστικό και ύψους $A - B > 0$. Τα ίδια κεφάλαια χρεώνονται και οι λογαριασμοί αποτελεσμάτων πιστώνονται κατά $A - B$. Συνεπώς, η μεταβολή στα ίδια κεφάλαια θα είναι $B - A$ κι άρα, μειώνονται κατά $A - B$. Σε περίπτωση που δεν γινόταν η μετατροπή των DTLs σε ίδια κεφάλαια, η μεταβολή που θα επέρχεται στα ίδια κεφάλαια θα ήταν $-A$.

Αριθμητικό παράδειγμα

Έστω ότι την πρώτη περίοδο η τράπεζα XYZ παρουσιάζει την ακόλουθη κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως:

- $PTNI = 2$, (λογιστικά) κέρδη προ φόρων
- $T = 0,4$, φόροι (έστω, ότι ο αποτελεσματικός φορολογικός συντελεστής είναι: $t = 20\%$)
- $NI = 1,6$, καθαρά κέρδη ή κέρδη μετά φόρων

και τον ακόλουθο ισολογισμό:

- $A = 10$, ενεργητικό
- $E = 1$, ίδια κεφάλαια
- $L = 9$, υποχρεώσεις

Αν η τράπεζα επιλέξει να καταβάλλει τον τρέχοντα φόρο (Σενάριο 1), 0,4 τότε, ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (TCR) είναι:

$$\diamond TCR_{\Sigma 1} = \frac{1+1,6}{W + b \cdot 1,6}$$

Όπου: $W = \text{RWA}$ (risk-weighted assets) και $b =$ το διάνυσμα συντελεστών στάθμισης του ποσού (1,6), που προστίθεται στο ενεργητικό (όσο πιο επισφαλείς είναι οι επενδύσεις τόσο μεγαλύτερο το διάνυσμα).

Ο ισολογισμός διαμορφώνεται πλέον ως:

$$\diamond A_{\Sigma 1} = 10 + 1,6 = 11,6$$

Για ευκολία της παρουσίασης, ας υποθέσουμε ότι τα χρεόγραφα (trading book) της τράπεζας παρουσίασαν μεγαλύτερη αγοραία αξία στο τέλος της πρώτης περιόδου, κατά 2, άρα αξίζουν περισσότερο σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Συνεπώς, χρεώνεται το ενεργητικό κατά 2 και πιστώνονται τα αποτελέσματα χρήσεως (#86) ισοπόσως. Ύστερα καταβάλλεται ο φόρος, άρα γίνεται χρέωση των αποτελεσμάτων χρήσεως (#86) και πίστωση διαθεσίμων (#38) κατά 0,4.¹⁵ Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη τα ως άνω δύο γεγονότα (αύξησης αξίας χρεογράφων και καταβολής φόρου), το ενεργητικό αυξάνεται κατά 1,6.

$$\diamond E_{\Sigma 1} = 1 + 1,6 = 2,6$$

Επειδή το ενεργητικό έχει αυξηθεί κατά 1,6, θα πρέπει και το παθητικό να αυξηθεί ισόποσα, ώστε να επέλθει λογιστική ισορροπία. Όντως, από την εγγραφή των ως άνω δύο λογιστικών γεγονότων, οι λογαριασμοί αποτελεσμάτων έχουν πιστωτικό υπόλοιπο αξίας 1,6. Κατά συνέπεια, θα χρεωθούν κατά 1,6 και θα πιστωθούν ισόποσα τα ίδια κεφάλαια.

$$\diamond L_{\Sigma 1} = 9$$

Έστω ότι η τράπεζα XYZ επιλέγει να ενεργοποιήσει τον αναβαλλόμενο φόρο (**Σενάριο 2**), ο οποίος ισούται με 0,4. Επομένως, την πρώτη περίοδο δεν καταβάλλει φόρο. Θα ανοίξει ο λογαριασμός DTA στο ενεργητικό και ο DTL στο παθητικό. Ο DTA θα χρεωθεί και ο DTL θα πιστωθεί κατά **0,4**, αντίστοιχα.

Ο ισολογισμός της τράπεζας διαμορφώνεται ως:

¹⁵ Οι λογιστικές εγγραφές για τον φόρο εισοδήματος εμπεριέχουν και άλλους λογαριασμούς, (π.χ. τους #54 και #63), αλλά για ευκολία της παρουσίασης στο παρόν κείμενο χρησιμοποιούμε μόνο το λογαριασμό αποτελεσμάτων (αποτελέσματα χρήσεως, #86).

$$\clubsuit A_{\Sigma 2} = 10 + 1,6 + 0,4 = 12$$

Για την επεξήγηση του ποσού, 1,6, βλ. το σχετικό κείμενο στο Σενάριο 1.

$$\clubsuit E_{\Sigma 2} = 1 + 1,6 = 2,6$$

Για την επεξήγηση του ποσού, 1,6, βλ. το σχετικό κείμενο στο Σενάριο 1.

$$\clubsuit L_{\Sigma 2} = 9 + 0,4 = 9,4$$

Ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (TCR) ανέρχεται (ενδεικτικά) σε:

$$\clubsuit TCR_{\Sigma 2} = \frac{1+1,6+0,4}{W+b \cdot 1,6+a \cdot 0,4}$$

Όπου: $W = RWA$ (risk-weighted assets), $a = 0$ συντελεστής στάθμισης του αναβαλλόμενου φόρου και $b =$ το διάνυσμα συντελεστών στάθμισης του ποσού (1,6), που προστίθεται στο ενεργητικό.

Ο $TCR_{\Sigma 2}$ είναι μεγαλύτερος σε σχέση με αυτόν του Σεναρίου 1, γιατί η ποσοστιαία μεταβολή του αριθμητή είναι μεγαλύτερη από αυτή του παρονομαστή. Ο αριθμητής του $TCR_{\Sigma 2}$ είναι μεγαλύτερος κατά **0,4**, δηλαδή το ποσό του αναβαλλόμενου φόρου, του $TCR_{\Sigma 1}$. Ο παρονομαστής αυξάνεται κατά $a \cdot 0,4$. Το διάνυσμα συντελεστών b είναι οι σταθμίσεις που επέρχονται στα κεφάλαια 1,6 (εξαρτάται από το είδος της επένδυσης που θα γίνει). Υποθέτουμε ότι είναι το ίδιο και στα δύο σενάρια. Επίσης, το ποσό $W > 0$ είναι το RWA που αντιστοιχεί στο ενεργητικό αξίας 10. Γενικά, ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (TCR) θα επαυξάνεται στον αριθμητή του από το ποσό των DTAs και όχι των DTLs, γιατί τα DTLs μπορεί να είναι μεγαλύτερα αν υπάρχει επιβάρυνση με κάποιο θετικό επιτόκιο.¹⁶

Παρατίθενται τρεις δυνητικές περιπτώσεις:

- i. Έστω ότι τη δεύτερη περίοδο η τράπεζα σημειώνει κέρδη, για τα οποία ο αναλογών φόρος είναι 0,13. Αυτό το ποσό είναι μικρότερο από το DTA. Συνεπώς, ο λογαριασμός DTA χρεώνεται κατά 0,13 και ο DTL πιστώνεται ισόποσα. Επίσης, χρεώνονται οι τόκοι και πιστώνεται ο DTL κατά $r_1 \cdot 0,4$, όπου r_1 είναι το επιτόκιο επιβάρυνσης για τη χρήση του αναβαλλόμενου φόρου την πρώτη περίοδο. Δηλαδή ο DTA υπολείπεται του DTL κατά το ποσό των τόκων $r_1 \cdot 0,4$. Αν την τρίτη περίοδο η τράπεζα έχει πάλι κέρδη, αλλά ο αναλογών φόρος είναι μικρότερος του αθροιστικού

¹⁶ Σε περίπτωση μηδενικού χρεωστικού επιτοκίου κατά την ενεργοποίηση του αναβαλλόμενου φόρου, το κράτος επιχορηγεί την εν λόγω τράπεζα σε βάρος των φορολογούμενων πολιτών του, καθώς δεν υπάρχει αντισταθμιστικό μέτρο.

ποσού των DTA, δηλαδή 0,53 τότε, ο DTA και ο DTL αυξάνονται κατά το ποσό του φόρου της τρίτης περιόδου, και ο DTL θα αυξηθεί επίσης κατά τους αναλογούντες τόκους, δηλαδή $r_2 \cdot (0,4+0,13)$. Οι εγγραφές που απαιτούνται είναι παρόμοιες με αυτές της δεύτερης περιόδου. Αυτή η διαδικασία και συσσώρευση θα γίνεται έως ότου η τράπεζα παρουσιάσει υπερκέρδη, για τα οποία ο αναλογών φόρος θα είναι μεγαλύτερος του ποσού του λογαριασμού DTA.

- ii. Έστω ότι τη δεύτερη περίοδο η τράπεζα σημειώνει μεγάλα κέρδη, για τα οποία ο αναλογών φόρος είναι 0,55. Τότε, υπάρχουν 3 επιλογές αποπληρωμής, όπως αναφέρονται στην επόμενη ενότητα, εφάπαξ πληρωμή ή πληρωμή του περσινού έντοκου φόρου και πληρωμή του φετινού την επόμενη ή επόμενες περιόδους με κάποια επιβάρυνση ή πληρωμή του φετινού φόρου (χωρίς τους τόκους) και πληρωμή του περσινού έντοκου φόρου την επόμενη ή επόμενες περιόδους με τις σχετικές επιβαρύνσεις.
- iii. Έστω ότι τη δεύτερη περίοδο η τράπεζα σημειώνει ζημίες κι άρα, δεν λογίζεται φόρος. Μετά την εγγραφή των ζημιών, δηλαδή χρέωση αποτελεσμάτων χρήσεως και πίστωση των ζημιολόγων λογαριασμών του ενεργητικού, η τράπεζα χρεώνει τον DTL μέχρι το ύψος των τρεχουσών ζημιών και παράλληλα πιστώνει τα αποτελέσματα χρήσεως. Επομένως, τα ίδια κεφάλαια δεν επηρεάζονται. Το κράτος αποκτά μετοχές της τράπεζας XYZ για αντιστάθμιση της διαγραφόμενης οφειλής.

Συγκεκριμένα, αν η τράπεζα παρουσιάσει ζημίες, π.χ. 0,1, τότε, ο ισολογισμός θα διαμορφωνόταν ως εξής:

Φάση 1:

- $A = 12 - 0,1 = 11,9$, ενεργητικό
- $E = 2,6 = 2,6$, ίδια κεφάλαια
- $L = 9,4$, υποχρεώσεις
 - Αποτελέσματα χρήσεως = **-0,1**

Η τράπεζα, έχοντας εξασκήσει την προηγούμενη περίοδο το δικαίωμα χρήσης του αναβαλλόμενου φόρου, έχει τώρα το «μαξιλάρι» των DTL από όπου μπορεί να αντλήσει το ποσό των 0,1 για την κάλυψη των ζημιών με αντάλλαγμα την παροχή μετοχών στο κράτος.

Πρώτα όμως θα πρέπει να γίνει η λογιστική αποτύπωση των ζημιών (**Φάση 1**).

Τα αποτελέσματα χρήσεως (#86) χρεώνονται και τα διαθέσιμα (#38) πιστώνονται κατά 0,1.¹⁷

Ο ισολογισμός στη **Φάση 1** δεν είναι ισοσκελισμένος, καθώς τα αποτελέσματα χρήσεως δεν παρουσιάζουν μηδενικό υπόλοιπο.

Υστερα, ο λογαριασμός DTL χρεώνεται κατά 0,1 και πιστώνονται τα αποτελέσματα χρήσεως (#86) κατά 0,1 επίσης. Επομένως, τα ίδια κεφάλαια παραμένουν στο αρχικό επίπεδο (**Φάση 2**), ενώ στους μετόχους της τράπεζας υπεισέρχεται πλέον και το κράτος. Ο ισολογισμός είναι πλέον ισοσκελισμένος (τα αποτελέσματα χρήσεως έχουν μηδενικό υπόλοιπο).

Φάση 2:

- $A = 12 - 0,1 = 11,9$, ενεργητικό
- $E = 2,6$ ίδια κεφάλαια
- $L = 9,4 - 0,1 = 9,3$, υποχρεώσεις
 - Αποτελέσματα χρήσεως = $-0,1 + 0,1 = 0$

Αν την επόμενη περίοδο σημειωθούν πάλι ζημιές (που να καλύπτονται από το DTL) τότε, ακολουθείται παρόμοια διαδικασία. Αν όμως, έχει αναλωθεί το DTL από την προηγούμενη περίοδο, τότε η τράπεζα σημειώνει ζημιές στα ίδια κεφάλαιά της (χρέωση αποτελεσμάτων χρήσεως και πίστωση διαθεσίμων, και χρέωση ιδίων κεφαλαίων και πίστωση αποτελεσμάτων χρήσεως).¹⁸ Μπορεί όμως να επικαλεστεί τους σχετικούς νόμους για τη διαχείριση ζημιών (π.χ. ο Νόμος 4172/ 2013, άρθρο 27, παράγραφος 1, όπου γίνεται λόγος για πενταετείς περιόδους λογισμών των ζημιών).

Για τα ως άνω είχαμε υποθέσει ότι το ποσό του αναβαλλόμενου φόρου, 0,4, μετατρέπεται εξ' ολοκλήρου από DTA σε DTC. Ο δείκτης μετατροπής, c , είναι 100%. Δηλαδή, αφού έχει προηγηθεί η εγγραφή χρέωσης του DTA και πίστωσης του DTL, έπεται αυτή με τη χρέωση του DTC και την πίστωση του DTA. Πλέον, το ποσό που υπάρχει στον DTC μπορεί να προσμετράται στον συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (TCR). Στην περίπτωση όπου ένα μικρότερο ποσοστό του DTA μετατρέπεται σε DTC, θα είχαμε TCR:

$$\clubsuit \quad TCR'_{\Sigma 2} = \frac{1 + 1,6 + c \cdot 0,4}{W + b \cdot 1,6 + a \cdot (c \cdot 0,4)}$$

¹⁷ Για ευκολία της παρουσίασης, υποθέτουμε ότι μειώνονται τα χρηματικά διαθέσιμα.

¹⁸ Για ευκολία της παρουσίασης, υποθέτουμε ότι μειώνονται τα χρηματικά διαθέσιμα.

Όπου: c = το ποσοστό μετατροπής DTA σε DTC και $c \in [0\%, 100\%]$, W = RWA (risk-weighted assets), a = το διάνυσμα των συντελεστών στάθμισης του αναβαλλόμενου φόρου (διότι υπάρχει η περίπτωση πολλαπλών σταθμίσεων στο RWA αναλόγως της κατηγορίας των DTAs) και b = το διάνυσμα συντελεστών στάθμισης του ποσού (1,6), που προστίθεται στο ενεργητικό. Επίσης, εξαιτίας της προαναφερθείσας ασάφειας του άρθρου 43 του Ν. 4465/2017, ως προς το ποσοστό μετατροπής των DTAs σε κοινές μετοχές, υποθέτουμε στο εν λόγω παράδειγμα ότι οι ζημίες καλύπτονται εξ ολοκλήρου από τον αναβαλλόμενο φόρο.

Σχετικά με τον CET1 δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας τα πράγματα είναι πιο πολύπλοκα, γιατί τα DTAs μπορεί να προσμετρώνται ή να μην προσμετρώνται στο κυρίως κεφάλαιο κατηγορίας 1, αναλόγως της κατηγορίας που εμπίπτουν. Επίσης, αναλόγως της κατηγορίας τους θα υπάρχει και διαφορετική στάθμιση στο RWA.

Προβλήματα – Σχολιασμός

Η ως άνω ανάλυση προκαλεί, καταρχήν, τα ακόλουθα ερωτήματα και σχόλια:

1. Το ποσό που προορίζεται ως αναβαλλόμενος φόρος προηγείται τυχούσας μερισματικής πολιτικής; Γίνεται να επηρεαστεί η διανομή μερίσματος εξαιτίας του αναβαλλόμενου φόρου; Αν ναι, δοθείσης της σημασίας που έχει η διανομή μερίσματος στους επενδυτές κατά τη λήψη της απόφασής τους για την αγορά μιας μετοχής, τότε θα υπάρχει άμεση επίπτωση από τους μετόχους αυτής της τράπεζας, η οποία θα αποτυπωθεί στη χρηματιστηριακή τιμή της.

Στο παράδειγμά μας, όπου ο αναβαλλόμενος φόρος είναι 0,4 και το PTNI 2, έστω ότι είχε ψηφιστεί από τη Γ.Σ. (προ της ενεργοποίησης του αναβαλλόμενου φόρου) να καταβληθεί μέρισμα ύψους 0,75 χρηματικών μονάδων. Συνεπώς, η τράπεζα έχει κέρδη 0,6 (= 2 – 0,4) να τα διανείμει όπως θέλει και επιτρέπεται (είτε ως μέρισμα, είτε ως διακράτηση αποθεματικών).

Κατά συνέπεια, βάσει του παραδείγματος, το τελικό ερώτημα είναι: Ο αναβαλλόμενος φόρος θα περιορίσει το μέρισμα που έχει ήδη εγκριθεί από τη Γ.Σ. των μετόχων να δοθεί στις 0,6 χρηματικές μονάδες, ή θα καταβληθεί κανονικά το μέρισμα, ύστερα από μείωση των αποθεματικών, γνωρίζοντας ότι στο συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (TCR) θα προστεθεί το αναλογούν ποσό του αναβαλλόμενου φόρου;

Στην πρώτη περίπτωση ο αναβαλλόμενος φόρος προηγείται της μερισματικής πολιτικής, ενώ στη δεύτερη περίπτωση προέχει η μερισματική πολιτική.

Επίσης, σύμφωνα με τον τύπο (1), από τη στιγμή που δεν υπεισέρχονται αφαιρετικά τα διανεμηθέντα μερίσματα στον παρονομαστή, το ποσοστό μετατροπής DTL σε μετοχές είναι εξ ορισμού μικρότερο. Αυτό είναι καλό για τους υφιστάμενους μετόχους της εν λόγω τράπεζας εξαιτίας της μικρότερης αραίωσης των κερδών. Όχι όμως για το κράτος, γιατί το ποσό DTL που του οφείλεται θα μπορούσε να αναλωθεί/εξοφληθεί γρηγορότερα. Επίσης, τίθεται θέμα αύξησης των αποθεματικών για τη μετάβαση στην «μετά αναβαλλόμενου φόρου» εποχή (βλ. ερώτημα – σχόλιο 5).

2. Τι ποσοστό επί του DTA θα μετατρέπεται σε DTC;

Όσο μεγαλύτερο αυτό το ποσοστό (βλ. συντελεστή *c*) τόσο μεγαλύτερη η πλασματική μεγέθυνση της κεφαλαιακής επάρκειας (TCR), και η αποποίηση ευθυνών της διοίκησης και των μετόχων των τραπεζών. Ιδίως αν δεν επιβάλλεται κάποιο χρεωστικό επιτόκιο για αυτή τη διευκόλυνση, που γίνεται από το κράτος.

3. Μέχρι πότε θα ισχύει η ειδική μεταχείριση για τις ελληνικές τράπεζες και την προσμέτρηση των DTCs στον CET1;

Σύμφωνα με τη Βασιλεία III και το χρονοδιάγραμμα σταδιακής εφαρμογής της, ήδη από το 2018 τα DTAs που βασίζονται σε μελλοντική κερδοφορία δεν λογίζονται στον CET1. Επίσης, τα DTAs που δεν αφαιρούνται από τον CET1 έως ένα ποσοστό (βλ. τα κατώφλια 10%/17,65% στα Πρότυπα της Βασιλείας III), αναλόγως της κατηγορίας που εμπίπτουν, θα λαμβάνουν διαφορετική στάθμιση στο RWA. Π.χ. τα DTAs από μελλοντική κερδοφορία και προσωρινές διαφορές που δεν αφαιρούνται από τον CET1, έχουν 250% στάθμιση, ενώ τα DTAs από μη μελλοντική κερδοφορία που δεν αφαιρούνται από τον CET1, λαμβάνουν 100% στάθμιση.

Επομένως, οι τράπεζες που θα έχουν συγκεκριμένες κατηγορίες DTAs θα αντιμετωπίσουν υψηλότερο RWA, λόγω της υψηλότερης στάθμισης αυτών των DTAs, άρα όλοι οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας θα μειωθούν.

4. Επειδή, μόνο ένα ποσοστό της τρέχουσας ζημίας θα χρησιμοποιείται κατά την μετατροπή του DTL για την έκδοση μετοχών υπέρ του κράτους, τότε η διαδικασία ανάλωσης του DTL (ή εναλλακτικά, η αποπληρωμή του DTL προς το κράτος) θα είναι εμπροσθοβαρής. Δηλαδή, αυτό θα γίνεται προς τα τέλη της περιόδου υπαγωγής στο καθεστώς του αναβαλλόμενου φόρου, διότι οι ζημίες θα αποτελούν μικρό ποσοστό των ιδίων κεφαλαίων (βλ. τύπο 1). Αν όμως οι ζημίες είναι μεγάλο ποσοστό (π.χ. άνω του 50%), τότε η τράπεζα διατρέχει σοβαρό πρόβλημα χρεωκοπίας. Στην περίπτωση αυτή, αν τα DTCs εξακολουθούν να αποτελούν μεγάλο μέρος των ιδίων κεφαλαίων, τότε το κράτος

μπορεί να αποκτήσει μεγάλο μερίδιο συμμετοχής στη διοίκηση της τράπεζας.¹⁹ Επομένως, αυξάνεται η σημασία της διακράτησης επιπλέον κεφαλαίων για την αποπληρωμή των οφειλόμενων DTL προς το κράτος, λαμβάνοντας υπόψη τη μετάβαση στην «μετά αναβαλλόμενου φόρου» εποχή.

5. Το DTA ποσό του ενεργητικού μπορεί να επενδύεται από την τράπεζα (έστω σε τίτλους υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης – π.χ. AAA, AA, A) ή απλώς θα υπάρχει σαν «βαρίδι» στον ισολογισμό της;

Αν ισχύει το δεύτερο, τότε θα υπάρχει άμεση επίδραση στο διαμεσολαβητικό ρόλο της τράπεζας με ότι αυτό συνεπάγεται για την μελλοντική κερδοφορία της.²⁰

Έτσι, όπως ορίζεται η δομή του αναβαλλόμενου φόρου, ως προς τη συσσώρευση, έχει ως αποτέλεσμα οι λογαριασμοί DTA και DTL να αναλωθούν μόνο ύστερα από κάποια «υπερκερδοφόρα» περίοδο, όπου ο αναλογών φόρος θα είναι μεγαλύτερος του σωρευμένου DTA ποσού μέχρι εκείνη την περίοδο.²¹ Επιπλέον, η τράπεζα μπορεί να στοχεύσει σε ποια περίοδο να ενεργοποιήσει τον αναβαλλόμενο φόρο (π.χ. μια «υπερκερδοφόρα» περίοδο), ούτως ώστε οι επόμενες (και λιγότερο κερδοφόρες, εάν υπάρχουν κέρδη) χρήσεις να συνεπικουρούν την αέναη συσσώρευση του αναβαλλόμενου φόρου, δηλαδή μία χαίνουσα πληγή των δημοσιονομικών του κράτους.

Συνεπώς, πρόκειται για:

(α) πλασματική μεγέθυνση του ισολογισμού και

(β) άμεση επιρροή επί των κρατικών εσόδων από τη στιγμή που το κράτος δεν εισπράττει χρονικά, όπως θα έπρεπε, τους φόρους που του αναλογούν από τις τράπεζες.

Πόσο δε μάλλον, αν δεν υπάρχει κάποιο χρεωστικό επιτόκιο για αυτή τη διευκόλυνση. Ακόμη, η πιθανότητα αποπληρωμής των οφειλόμενων ποσών προς το κράτος μικραίνει εξαιτίας της υπερβολικής συσσώρευσης, δηλαδή εξαρτάται από το εύρος του χρονικού ορίζοντα που εισηγείται η Τράπεζα της Ελλάδος. Επομένως τίθεται θέμα «κινδύνου του κράτους» (sovereign risk). Το «κανάλι μετάδοσης» (transmission channel) του χρηματοπιστωτικού τομέα προς το κράτος είναι ικανό σε αυτή την περίπτωση, μέσω της

¹⁹ Παραπομπή στην υποσημείωση υπ' αριθμόν 10.

²⁰ Π.χ. τυχόντα επενδυτικά σχέδια, που θα παραμερίσει η εν λόγω τράπεζα, θα καλυφθούν κατά πάσα πιθανότητα από ανταγωνίστριες τράπεζες.

²¹ Το δυσμενές σενάριο αποπληρωμής των DTLs είναι μέσω των ζημιολόγων χρήσεων των τραπεζών, όπου το κράτος θα λαμβάνει κοινές μετοχές των τραπεζών. Ωστόσο, οι αλληπάλληλες ζημιολόγες χρήσεις είναι πολύ πιθανόν να μειώσουν την αξία αυτών των μετοχών, καθώς η πιθανότητα χρεωκοπίας (probability of default) θα αυξάνεται.

διάχυσης κινδύνου από την μη αποπληρωμή του αναβαλλόμενου φόρου, να επηρεάσει τις πληρωμές οφειλών του κράτους τόσο προς εγχώριους όσο και προς ξένους φορείς. Επιπλέον, ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (TCR) θα είναι υψηλός, με ενδεχόμενη συνέπεια οι τράπεζες να στοχεύουν σε πιο επισφαλείς χορηγήσεις με στόχο τις υψηλές αποδόσεις (excessive risk-taking), αφού γνωρίζουν ότι το «μαξιλάρι ασφαλείας» τους επιτρέπει κάτι τέτοιο. Σε αυτό το σημείο πρέπει να είναι καθοριστική η παρέμβαση από των εποπτικών αρχών, ώστε να αποτραπεί αυτό το σενάριο (βλ. πυλώνες II και III της Βασιλείας III), ή ακόμα και από το κράτος με κάποια σχετική νομοθετική ρύθμιση περί παροχής αντικινήτρων για την υπερβολική συσσώρευση. Ένα αντικίνητρο θα μπορούσε χαρακτηριστικά να είναι το αυξητικό χρεωστικό επιτόκιο κάθε φορά που ο τρέχων φόρος δεν ξεπερνά το αθροιστικό ποσό των αναβαλλόμενων φόρων, ή ο υποχρεωτικά μεγαλύτερος συντελεστής διακράτησης καθαρών κερδών προς αύξηση των αποθεματικών.

Επίσης, όταν προκύψει αυτή η «υπερκερδοφόρα» περίοδος και η τράπεζα θα είναι υποχρεωμένη να πληρώσει το φόρο που της αναλογεί, θα υπάρξει (ενδεχομένως μεγάλη) μείωση του ενεργητικού κατά το ποσό του DTL (βλ. την επόμενη υποενότητα με τα εναλλακτικά σενάρια πληρωμής φόρου μαζί με τις απαιτούμενες εγγραφές), καθώς και του συνολικού δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (TCR).²² Αυτά είναι γεγονότα που δεν μένουν απαρατήρητα από τους επενδυτές και τους επόπτες.

Συνεπώς, η τράπεζα θα πρέπει να έχει τα κατάλληλα αποθεματικά, ώστε να γίνει πιο ομαλή η μετάβαση στην «μετά αναβαλλόμενου φόρου» εποχή. Από το αντίστοιχο «1,6» ποσό κάθε κερδοφόρας περιόδου, δηλαδή τα κέρδη προς διανομή που μαζί με τον τρέχοντα αναβαλλόμενο φόρο εξισώνουν το PTNI, θα πρέπει να διακρατείται σημαντικό μέρος (π.χ. 30%) για την ενίσχυση των αποθεματικών και άρα, των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας, με όποιες συνεπαγόμενες συνέπειες για τη μερισματική πολιτική της.

Επομένως, ο αναβαλλόμενος φόρος όταν εφαρμοστεί σε μία «υπερκερδοφόρα» περίοδο, το «ράλι συσσώρευσης» των αναβαλλόμενων υποχρεώσεων και απαιτήσεων μπορεί να διακοπεί μόνο από μία ακόμα μεγαλύτερη «υπερκερδοφόρα» περίοδο ή νωρίτερα από την ίδια την τράπεζα, αν και δεν είναι προς το συμφέρον των μετόχων της, ή από το κράτος ή από τις εποπτικές αρχές. Εκτός και αν υπάρχουν κάποια αντικίνητρα κατά αυτής της συσσώρευσης.

²² Όσο μεγαλύτερο το διάστημα υπαγωγής στον αναβαλλόμενο φόρο τόσο μεγαλύτερο θα είναι το οφειλόμενο ποσό.

Επιπλέον, το κράτος θα πρέπει να επιβάλλει κάποιο χρεωστικό επιτόκιο, r (είτε σταθερό για κάθε περίοδο είτε κυμαινόμενο), ούτως ώστε να εξισορροπείται η περιοδικότητα από τη μη τακτική είσπραξη φόρων:

$$\begin{aligned}
 DTL_t &= tax_t \\
 DTL_{t+1} &= DTL_t \cdot (1+r_t) + tax_{t+1} \\
 DTL_{t+2} &= DTL_{t+1} \cdot (1+r_{t+1}) + tax_{t+2} \\
 &\vdots \\
 DTL_{t+i} &= DTL_t \cdot \prod_{j=1}^i (1+r_{t+j-1}) + \sum_{j=1}^i \left[tax_{t+j} \prod_{l=j}^{i-1} (1+r_{t+l}) \right] \quad \forall i = \{1, 2, 3, \dots\}
 \end{aligned} \tag{2}$$

Η επιβολή χρεωστικού επιτοκίου επί των DTLs γίνεται ακόμα πιο επιτακτική αν λάβουμε υπόψη:

(α) ότι σε ζημιογόνες περιόδους (trigger event), το κράτος αποκτά κοινές μετοχές της εν λόγω τράπεζας (βλ. τύπο 1 για το ποσό μετατροπής των DTLs), για τις οποίες κανείς δεν εγγυάται ότι θα έχουν ανοδική πορεία μετά την «πυροδότηση» του μετατρέψιμου DTL,

(β) ότι κατά την μετατροπή των DTLs σε κοινές μετοχές, δεν λογίζονται τυχόν μερίσματα διανεμηθέντα, με αποτέλεσμα το κράτος να αποκτά λιγότερες μετοχές και τα DTLs να αναλώνονται/εισπράττονται πιο αργά,

(γ) τους νόμους, με βάση τους οποίους υφίστανται ειδικά καθεστάτα διαχείρισης ζημιών, (π.χ. βλ. τους Ν. 2238/1994, άρθρο 38, παράγραφος 2, και Ν. 4172/2013, άρθρο 27, παράγραφος 1, και

(δ) το καθεστώς λογισμού αποσβέσεων σε στοιχεία του ενεργητικού (Ν. 4172/2013, άρθρο 24), με αποτέλεσμα να προκύπτει μικρότερο φορολογικό κέρδος των επιχειρήσεων (και άρα λιγότερα έσοδα για το κράτος), καθώς και τα καθεστάτα μεταφοράς ζημιών σε προηγούμενες ή μελλοντικές χρήσεις (loss carryback and carryforward), που οδηγούν σε λιγότερες φορολογικές οφειλές των επιχειρήσεων (και άρα λιγότερα έσοδα για το κράτος).

Εδώ αξίζει να αναφέρουμε ότι καλύτερο θα ήταν για το κράτος, οι μετοχές που θα προκύψουν μετά την έκδοση να είναι προνομιούχες, δηλαδή να έχουν προτεραιότητα έναντι των κοινών στη διανομή μερίσματος, ή κοινές μετοχές με επαυξημένη χρηματιστηριακή αξία. Πρέπει να δοθεί προσοχή στη μαζική μετατροπή και στις πιθανολογούμενες χαμηλές χρηματιστηριακές τιμές (βλ. μαζικές πωλήσεις ή “fire sales”). Επισημαίνεται ότι το χρεωστικό επιτόκιο επί των DTAs, όταν έχει προσυμφωνηθεί όρος

για προνομιούχες μετοχές, πρέπει να είναι μικρότερο από αυτό στην περίπτωση που εμπλέκονται κοινές μετοχές κατά την μετατροπή.

Σε περίπτωση που οι μετοχές είναι προνομιούχες, τότε η αξία τους πρέπει να αντιστοιχεί με την αξία των DTL που αναλώθηκαν για την κάλυψη των ζημιών (με ετήσια μερισματική απόδοση d , π.χ. 8%), ενώ σε περίπτωση που είναι κοινές μετοχές, η τρέχουσα χρηματιστηριακή αξία τους (επαυξημένη κατά το ποσοστό d , όσο η μερισματική απόδοση των προνομιούχων μετοχών) να συμπίπτει με το ποσό των DTL που αναλώθηκε για την κάλυψη των ζημιών εκείνη την περίοδο, ώστε το κράτος να είναι κεκαλυμμένο σε περίπτωση πτώσης της χρηματιστηριακής τιμής της μετοχής της τράπεζας.^{23,24} Ωστόσο, η αραίωση κερδών των μετόχων της τράπεζας θα είναι μεγαλύτερη όσο μεγαλύτερη είναι η επαύξηση της χρηματιστηριακής αξίας κατά την μετατροπή. Τέλος, μετά την μετατροπή των DTL σε μετοχές, προκύπτει μία κατάσταση ανισορροπίας μεταξύ των λογαριασμών DTA και DTL. Ο λογαριασμός των DTA θα έχει μεγαλύτερο υπόλοιπο από τον DTL. Το εύλογο ερώτημα που γεννάται είναι πώς θα γίνει η διαχείριση αυτού του πλεονάζοντος ποσού. Αυτό μπορεί να προστεθεί στα χρηματικά διαθέσιμα ή να επενδυθεί σε τίτλους υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης. Αν όμως επενδυθεί σε χρεόγραφα, τα οποία λαμβάνουν θετική στάθμιση κατά τον υπολογισμό του RWA τότε, επιβαρύνεται ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (ο παρονομαστής αυξάνεται – βλ. συντελεστή b στην προηγούμενη ενότητα), αλλά δεν παρακωλύεται ο διαμεσολαβητικός ρόλος της τράπεζας. Εδώ αξίζει να τονίσουμε την ευχέρεια και την ευελιξία της κάθε τράπεζας στη διαχείριση του χαρτοφυλακίου της. Για παράδειγμα, την ίδια χρονική περίοδο, μία τράπεζα μπορεί να έχει διαθέσιμες επιλογές επένδυσης με υψηλό κίνδυνο μόνο (και άρα υψηλό συντελεστή στάθμισης στο RWA) και μία άλλη ανταγωνίστρια να έχει διάφορες επιλογές συμπεριλαμβανομένων και υψηλής ποιότητας επενδύσεων (άρα δεν επιβαρύνεται το RWA).

6. Όσον αφορά την πρόταση της ΤτΕ, όπου κατά την απόσχιση του χαρτοφυλακίου των NPLs/NPEs στη λογιστική, μετά προβλέψεων, αξία τους στο SPV, θα λάβει ενέσεις

²³ Με μεγαλύτερη χρηματιστηριακή αξία θα υπάρχει κάλυψη σε περίπτωση πτωτικής πορείας της τιμής της μετοχής. Π.χ., αν τα αναλωθέντα DTL ανέρχονται σε 0,5 χρηματικές μονάδες τότε, να δοθούν στο κράτος κοινές μετοχές χρηματιστηριακής αξίας $0,5 + 8\% \cdot 0,5 = 0,54$ χρηματικών μονάδων. Ειδικά προνομιούχες μετοχές αξίας 0,5 χρηματικών μονάδων με ετήσιο μέρισμα αξίας 0,04 χρηματικών μονάδων.

²⁴ Στον Ν. 4303/2014 γινόταν αναφορά για κοινές μετοχές συνολικής αγοραίας αξίας ίσης με το 110% του ποσού της εισπρακτέας φορολογικής απαίτησης. Δηλαδή ο πολλαπλασιαστής, ο οποίος ειρήσθω εν παρόδω, αντικαταστάθηκε με 1 στον Ν. 4172/2017, είναι 1,1.

ρευστότητας από το κράτος για αντιστάθμιση των κεφαλαιακών απωλειών, και οι τράπεζες θα υποστούν ζημιές μόνο ως προς το ύψος των μεταφερθέντων DTCs στο SPV, δημιουργείται μία ανισορροπία μεταξύ των υπολειπόμενων DTAs/DTCs και DTLs. Συγκεκριμένα, τα DTLs θα υπερτερούν των DTAs/DTCs κατά το μεταφερθέν ποσό DTCs από την τράπεζα στο SPV. Ως εκ τούτου, τα ερωτήματα που γεννώνται είναι για τις οφειλές προς το κράτος και πώς θα τις εισπράξει. Οι τράπεζες θα χρωστάνε στο κράτος το ποσό των DTAs/DTCs ή αυτό των DTLs;

- 7.** Όσον αφορά την πληρωμή φόρων, όταν ο τρέχων φόρος ξεπερνά αθροιστικά το ποσό του DTA, υπάρχουν οι ακόλουθες επιλογές αποπληρωμής.

Έστω ότι την πρώτη περίοδο η τράπεζα κάνει χρήση του αναβαλλόμενου φόρου (δεν καταβάλλει φόρο): χρέωση του DTA και πίστωση του DTL κατά DTL_t , δηλαδή tax_t . Τη δεύτερη περίοδο τα κέρδη της «πυροδοτούν» την ανάλωση του ποσού DTA. Το ποσό που χρωστά η τράπεζα ανέρχεται σε:

$$DTL_{t+1} = DTL_t \cdot (1 + r_t) + tax_{t+1} \quad (3)$$

και οι επιλογές που υπάρχουν είναι:

- i.** Πληρωμή τη δεύτερη περίοδο εφάπαξ όλου του DTL_{t+1} .

Οι εγγραφές που θα γίνουν είναι: **(α)** χρέωση του DTL και πίστωση του DTA κατά DTL_t , και ο λογαριασμός DTA μηδενίζεται, **(β)** χρέωση οργανικών εξόδων (τόκοι, #65) και πίστωση DTL κατά $r_t \cdot DTL_t$, **(γ)** χρέωση DTL και πίστωση διαθεσίμων (#38) κατά $r_t \cdot DTL_t$, και ο λογαριασμός DTL μηδενίζεται και **(δ)** καταβολή φόρου, άρα χρέωση των αποτελεσμάτων χρήσεως (#86) και πίστωση διαθεσίμων (#38) κατά tax_{t+1} .

Σε περίπτωση που το επιτόκιο r είναι μηδενικό, οι προαναφερθείσες εγγραφές **(β)** και **(γ)** λαμβάνονται ως μη γενόμενες.

Επίσης, σε περιπτώσεις πληρωμής εφάπαξ όλου του ποσού θα μπορούσε το επιτόκιο να είναι μηδενικό.

- ii.** Πληρωμή την δεύτερη περίοδο του ποσού $DTL_t + r_t \cdot DTL_t$ και το υπόλοιπο ποσό tax_{t+1} θα καταβληθεί στην επόμενη περίοδο μαζί με τόκο $r_{t+1} \cdot tax_{t+1}$. Ο λογαριασμός DTL θα χρεωθεί κατά DTL_t και ο DTA θα πιστωθεί ισόποσα, και ο λογαριασμός DTA μηδενίζεται. Επιπλέον, χρέωση οργανικών εξόδων (τόκοι, #65) και πίστωση DTL κατά $r_t \cdot DTL_t$, και χρέωση DTL και πίστωση διαθεσίμων (#38) κατά $r_t \cdot DTL_t$. Για το ποσά tax_{t+1} και $r_{t+1} \cdot tax_{t+1}$ θα γίνουν αντίστοιχες

εγγραφές την επόμενη περίοδο (χρέωση τόκων – πίστωση DTL, χρέωση DTL – πίστωση διαθεσίμων, χρέωση φόρων και πίστωση διαθεσίμων) κι έτσι, ο DTL μηδενίζεται.

Σε περίπτωση που το επιτόκιο r είναι μηδενικό, οι σχετικές εγγραφές με τους τόκους λαμβάνονται ως μη γενόμενες. Εάν η αποπληρωμή γίνει σε περισσότερες από μία περιόδους, τότε θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι νέοι προκύπτοντες τόκοι και εγγραφές.

Επειδή αυτό το σενάριο δεν αφορά εφάπαξ πληρωμή όλου του οφειλόμενου ποσού, τότε είναι υπέρ του συμφερόντων του κράτους να λογίζονται τόκοι.

iii. Πληρωμή την δεύτερη περίοδο του ποσού tax_{t+1} και το υπόλοιπο ποσό $DTL_t + r_t \cdot DTL_t$ θα καταβληθεί στην επόμενη περίοδο μαζί με τόκο $r_{t+1} \cdot DTL_t + r_{t+1} \cdot r_t \cdot DTL_t$. Η εγγραφή που απαιτείται για την καταβολή φόρου, ποσού tax_{t+1} , είναι χρέωση αποτελεσμάτων χρήσεως (#86) και πίστωση διαθεσίμων (#38) κατά tax_{t+1} . Για τα ποσά $DTL_t + r_t \cdot DTL_t$ και $r_{t+1} \cdot DTL_t + r_{t+1} \cdot r_t \cdot DTL_t$ θα γίνουν αντίστοιχες εγγραφές την επόμενη περίοδο (χρέωση DTL – πίστωση DTA, χρέωση τόκων – πίστωση DTL, χρέωση DTL – πίστωση διαθεσίμων, χρέωση φόρων και πίστωση διαθεσίμων) κι έτσι, οι DTA και DTL μηδενίζονται.

Σε περίπτωση που το επιτόκιο r είναι μηδενικό, οι σχετικές εγγραφές με τους τόκους λαμβάνονται ως μη γενόμενες. Εάν η αποπληρωμή γίνει σε περισσότερες από μία περιόδους, τότε θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι νέοι προκύπτοντες τόκοι και εγγραφές. Επειδή και αυτό το σενάριο δεν αφορά εφάπαξ πληρωμή όλου του οφειλόμενου ποσού, τότε είναι υπέρ των συμφερόντων του κράτους να λογίζονται τόκοι.

8. Ένα αντίμετρο για την επιβολή χρεωστικών επιτοκίων επί των DTAs, όπου οι τόκοι θα λαμβάνονται από το κράτος, θα μπορούσε να είναι η απόδοση μετρητών προς ένα τρίτο μέλος (π.χ. η ΤτΕ ή κάποιος νεοσυσταθείς ειδικός φορέας). Θα μπορούσε ενδεχομένως να συσταθεί ένα «ειδικό ταμείο» από τις τράπεζες που υπάγονται στη λειτουργία του αναβαλλόμενου φόρου. Το ποσό αυτό μπορεί να καθοριστεί ως ένα ποσοστό m , για το οποίο ισχύει $m \in (0\%, 100\%)$ του αναβαλλόμενου φόρου, π.χ. 30% έως 50%. Συνεπώς, τα ποσά που μεταφέρονται από τις τράπεζες σε αυτόν τον ειδικό φορέα («ειδικό ταμείο») λόγω της εφαρμογής του αναβαλλόμενου φόρου, θα λειτουργούν ως «μαξιλάρι» και πηγή άντλησης κεφαλαίων αποκλειστικά και μόνο για την αντιμετώπιση ενός συστημικού

γεγονότος (systemic event). Ειδικά, ενδέχεται να οδηγηθούν οι τράπεζες σε υπερβολική ανάληψη κινδύνων (excessive risk-taking).

Σε περίπτωση συστημικού γεγονότος, όπου μία τράπεζα μπορεί να ζητήσει βοήθεια από αυτό το «ειδικό ταμείο», τότε αυτή μπορεί να αντλήσει ποσό μέχρι το ύψος αυτών που έχει δώσει άνευ χρεωστικού επιτοκίου. Αν χρειάζεται παραπάνω ενίσχυση τότε, θα υπάρξει επιβάρυνση (προς όφελος του «ειδικού ταμείου»), και αυτό το «ειδικό ταμείο» θα καθορίσει το πλεονάζον ποσό, ανάλογα με τη ζήτηση από τις άλλες τράπεζες.²⁵

Σημειώνεται ότι, το ποσό συνεισφοράς της κάθε τράπεζας στο «ειδικό ταμείο» δεν θα προσμετράται κατά τον υπολογισμό των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας (TCR), γιατί σε διαφορετική περίπτωση θα υπάρχει ειδική και προνομιακή μεταχείριση των τραπεζών από το κράτος και κατά των μη τραπεζικών επιχειρήσεων (non-bank financial institutions – NBFIs), καθώς και σε excessive risk-taking εκ μέρους των τραπεζών. Το κράτος δεν λαμβάνει τους φόρους προς είσπραξη που του αναλογούν ύστερα από κερδοφόρες περιόδους των τραπεζών, αλλά συμβάλει στη δημιουργία ενός άνοσου και αυτο-ανακεφαλαιοποιημένου τραπεζικού συστήματος. Επίσης, για επιπλέον αντιστάθμιση της μη καταβολής φόρων προς το κράτος (πέραν του θεσμού του «ειδικού ταμείου»), ένα σταθερό ποσοστό, π.χ. 10% ή 20%, του αναβαλλόμενου φόρου, θα μπορούσε να προωθείται από τις τράπεζες για επιδότηση προγραμμάτων απασχόλησης ανέργων ή για περιβαλλοντολογικές δράσεις, π.χ. «πράσινη τραπεζική» (Green Banking).²⁶ Το γεγονός ότι με ένα ισχυρό «ειδικό ταμείο» οι τράπεζες θα μπορούν μόνες να αντεπεξέρχονται σε ζημιογόνα γεγονότα διατηρώντας στο ακέραιο τα ποσά των καταθετών (bail out versus bail in), είναι πολύ σημαντικό. Ιδίως σε χώρες όπως η Ελλάδα, όπου ο τραπεζικός κλάδος ξεπερνά σε αξία το ΑΕΠ της χώρας η διάχυση του κινδύνου από τις τράπεζες στο κράτος, μπορεί να αποσταθεροποιήσει την εγχώρια οικονομία.²⁷ Η προσέγγιση αυτή λαμβάνει άλλη διάσταση αν αναφερόμαστε σε μεγάλες οικονομίες.

²⁵ Κατά την ίδρυση αυτού του «ειδικού ταμείου», οι τράπεζες θα μπορούσαν να συνεισφέρουν ένα επιπλέον ποσό από τα ίδια κεφάλαιά τους, ώστε να υπάρχει επαρκής χρηματοδότηση του ειδικού ταμείου. Εν συνεχεία, το «ειδικό ταμείο» θα αυξάνει τα κεφάλαιά του μέσω του αναβαλλόμενου φόρου.

²⁶ Το 10% προκύπτει ως $100\% - 90\%$, όπου 100% είναι το άνω όριο του συντελεστή m . Για παράδειγμα, όταν το m είναι 50% τότε, το 50% του αναβαλλόμενου φόρου θα μεταφέρεται στο «ειδικό ταμείο» για την αντιμετώπιση μελλοντικών συστημικών γεγονότων και το 40% ($= 100\% - 50\% - 10\%$) του αναβαλλόμενου φόρου θα παραμένει στην τράπεζα.

²⁷ Το συστημικό μέγεθος των 5 ελληνικών τραπεζών (Alpha Bank, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Eurobank, Τράπεζα Πειραιώς + Attica Bank) αντιστοιχεί στο **132,75%** του ελληνικού ΑΕΠ, με ονομαστικές τιμές 31.12.2017. Επίσης, σύμφωνα με την επισκόπηση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος (ΓτΕ, 2018)

Εδώ αξίζει να τονίσουμε τη σπουδαιότητα του «συστημικού μαξιλαριού» (systemic buffer) στη διακράτηση επιπλέον κεφαλαίων για τις τράπεζες, των οποίων το μέγεθος του ενεργητικού τους καλύπτει ένα σημαντικό μέρος του ΑΕΠ της χώρας (συστημικό μέγεθος – systemic size).²⁸

9. Ποια θα είναι η περίοδος ισχύος του καθεστώτος του αναβαλλόμενου φόρου, έτσι όπως έχει ορισθεί για εφαρμογή, σύμφωνα με τον Ν. 4465/2017;

Όσο μεγαλύτερη είναι η περίοδος υπαγωγής των ελληνικών τραπεζών στο πλαίσιο του αναβαλλόμενου φόρου, τόσο μεγαλύτερη η κρατική βοήθεια, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο.

10. Απαιτείται συγκεκριμένο λογιστικό και κανονιστικό πλαίσιο για τις κινήσεις των λογαριασμών DTA, DTL, DTC, (π.χ. ποιος είναι ο αριθμός αυτών των λογαριασμών; ποιο είναι το ποσοστό μετατροπής DTA σε DTC), πέραν της ολοκληρωμένης νομικής θεμελίωσης της δομής του αναβαλλόμενου φόρου, η οποία πρέπει να είναι απολύτως σαφής στους αντισυμβαλλόμενους (κράτος και τράπεζες).²⁹

Συμπεράσματα

Ο θεσμός του αναβαλλόμενου φόρου είναι ένα μέτρο, το οποίο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (π.χ. «επιλεκτική εφαρμογή», «ράλι συσσώρευσης», «όροι μετατροπής», «μηδενικό επιτόκιο», μη θέσπιση «ειδικού ταμείου») μπορεί να λειτουργήσει καθαρά ως άμεση κρυμμένη κρατική βοήθεια (hidden state aid) σε βάρος κυρίως των φορολογούμενων πολιτών και των μην τραπεζικών εταιρειών, και υπέρ των μετόχων-διοικήσεων των εμπλεκόμενων τραπεζών. Στην καλύτερη των περιπτώσεων, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως Πύρρειος νίκη. Ο αναβαλλόμενος φόρος, έτσι όπως προτείνεται, οδηγεί στον αντίθετο δρόμο της «τραπεζικής ουδετερότητας» από το κράτος, όπου αντί να χαλαρώνουν οι δεσμοί κράτους και τραπεζικού τομέα, αντίθετα ενισχύονται περισσότερο (βλ. μετατροπή DTL σε κοινές μετοχές υπέρ του κράτους).

το μέγεθος του συνολικού ενεργητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με ονομαστικές τιμές 31.12.2017, ανέρχεται σε €259.564 εκατ. Ως εκ τούτου, το ολικό συστημικό μέγεθος του ελληνικού τραπεζικού τομέα αντιστοιχεί στο **146,04%** του ΑΕΠ της Ελλάδας. Διευκρινίζεται ότι ως ολικό συστημικό μέγεθος νοείται ο λόγος του συνολικού ενεργητικού όλων των ελληνικών τραπεζικών ομίλων (συστημικές και μη συστημικές) προς το ΑΕΠ της χώρας.

²⁸ Στο Ειδικό Θέμα II της Επισκόπησης του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος της ΤτΕ (11/2018) γίνεται λόγος περί «too big to fail» καθεστώτος, εξαιτίας της συστημικής σημασίας των ελληνικών τραπεζών.

²⁹ Οι λογαριασμοί που έχουμε χρησιμοποιήσει για τις λογιστικές εγγραφές είναι ενδεικτικοί και υπάγονται στις ευρύτερες κατηγορίες των λογαριασμών.

Τα ζητήματα που εγείρονται από τη στιγμή που, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, εφαρμόζεται ο αναβαλλόμενος φόρος, είναι τόσο η στρατηγική σύσφιξη κράτους και τραπεζών, όσο και η εναλλακτική τάση συγχώνευσης κάποιων από τις 5 (= 4 + 1) τράπεζες, με σοβαρή επιδείνωση του καθεστώτος ανταγωνισμού (βλ. δείκτη συγκέντρωσης).³⁰

Επισημάνθηκε ότι η χρήση του αναβαλλόμενου φόρου, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, ενδέχεται, να προκαλέσει αύξηση του «κινδύνου της χώρας» (sovereign/country risk), γεγονός που επιβαρύνει την έξοδο της χώρας στις αγορές κατά την μεταμνημονιακή περίοδο. Συνεπώς, λειτουργεί αρνητικά και στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Όμως, διακρίναμε και δύο εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης του θεσμού του αναβαλλόμενου φόρου όπου, από Αχίλλειος πτέρνα, ο αναβαλλόμενος φόρος μπορεί να αποτελέσει σημείο εκκίνησης ενός συγκριτικού πλεονεκτήματος τόσο για τις τράπεζες όσο και για το κράτος. Ο πρώτος, είναι βραχυπρόθεσμου χαρακτήρα και έχει να κάνει με την επιβολή χρεωστικού επιτοκίου ως αντιστάθμιση για τις μελλοντικές ετεροχρονισμένες εισπράξεις του κράτους. Ο δεύτερος, έχει να κάνει με τη θέσπιση ενός ειδικού θεσμού (π.χ. ενός «ειδικού ταμείου»), που αποσκοπεί μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα στη θωράκιση ενός βιώσιμου τραπεζικού συστήματος με αυτό-χρηματοδοτούμενα κεφάλαια.

Αναμφισβήτητα, με βάση το ισχύον νομικό πλαίσιο, οι τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν τη μέθοδο του αναβαλλόμενου φόρου. Όμως, αυτό απαιτεί πολύ προσεκτική δομή και σωστή χρήση αυτού του εργαλείου, αφού απέκτησαν νομικά μία ακόμη εναλλακτική για την φαινομενική ενίσχυση των κεφαλαιακών τους δεικτών, δεδομένης της κληρονομιάς των NPLs / NPEs.

Μάλιστα, σε οικονομίες όπως αυτή της Ελλάδας, όπου:

α/. το μέγεθος του τραπεζικού τομέα ξεπερνά το ΑΕΠ της χώρας (με ονομαστικές τιμές 31.12.2017 των ενεργητικών στοιχείων των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών και του ΑΕΠ της χώρας, ο δείκτης αυτός κυμαινόταν στο **130,74%**),

β/. τα τραπεζικά ιδρύματα χαρακτηρίζονται από τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (Single Supervisory Mechanism – SSM) της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ECB)

³⁰ Στις 31.12.2017 το ενεργητικό των 4+1 ελληνικών τραπεζών αντιπροσωπεύει το 90,9% του συνολικού ενεργητικού. Για τις 4 συστημικές ο αντίστοιχος αριθμός είναι 89,5%. Η ΤτΕ αναφέρει τιμή στο 95% για τις 4 συστημικές το πρώτο εξάμηνο του 2018 (βλ. Ειδικό Θέμα II της Επισκόπησης του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος της ΤτΕ).

ως «Παγκόσμια Συστημικά Σημαντικά Ιδρύματα» (Global Systemically Important Institutions – G.SII) ή ως «Λοιπά Συστημικά Σημαντικά Ιδρύματα» (Other Systemically Important Institutions – O.SII) [αντίστοιχες διακρίσεις κάνει η FED, το FSB, κ.ά.],

απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή τόσο στην πολιτική επιλογή όσο και στη διαμόρφωση του περαιτέρω νομικού και κανονιστικού – εποπτικού πλαισίου του αναβαλλόμενου φόρου, από τη στιγμή μάλιστα που μία διαταραχή αυτών των τραπεζών μπορεί να ταρακουνήσει την τοπική ή/και την παγκόσμια οικονομία.

Τέλος, έγινε ξεκάθαρο ότι η συνεχής χρήση του καθεστώτος του αναβαλλόμενου φόρου μπορεί να εφησυχάζει προσωρινά τις διοικήσεις των τραπεζών και τις εποπτικές αρχές, επαναφέροντας τη γνωστή «συνθήκη χαλαρότητας» που διέκρινε παραδοσιακά την χρηματοοικονομική διαμεσολάβηση στη χώρα και την ασκηθείσα εποπτική διαδικασία, όμως έγινε επίσης σαφές ότι η χρήση αυτού του εργαλείου επαναφέρει στο προσκήνιο μια σειρά ζητημάτων. Ζητήματα, που αφορούν τη συνέχιση της αντίληψης ότι το κράτος ήταν, είναι και θα παραμείνει ο φορέας της «ύστατης προσφυγής» («lender of last resort») των τραπεζών, τον τρόπο άσκησης της «φορολογικής δικαιοσύνης» και την εν δυνάμει υποθήκευση της «δημοσιονομικής σταθερότητας». Επαναλαμβάνουμε ότι, η εφαρμογή του αναβαλλόμενου φόρου των τραπεζών μπορεί να φαίνεται σήμερα ως μια σχετικά «ανέξοδη» για τις τράπεζες επιλογή, όμως η πλημμελής νομοθέτηση και κανονικοποίησή του είναι δυνατόν να καταλήξει σε μία χαίνουσα πληγή των δημοσιονομικών του κράτους.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία – Πηγές – Νομοθεσία

- Bank of Greece, “System-Wide Legacy AMC of Greek Banks: An Outline”, September 2018.
- BCLP (Bryan Cave Leighton Paisner) – Bank, Klingler R., “Basel III Treatment of Deferred Tax Assets (DTAs) and Mortgages Servicing Assets (MSAs)”, October 9, 2017.
- Bruegel Institution, Silvia Merler, “Deferred Tax Credits May Soon Become Deferred Troubles For Some European Banks”, Topic: European Macroeconomics & Governance, 9 April 2015.
- European Banking Authority (EBA), Single Rulebook Q. & A., Answer EBA in Question I.D.: 2013_670, Article 99 of Regulation (EU) 575/2013 (CRR) as amended, Published as Final Q. & A.: 14.10.2016.
- European Banking Authority (EBA), Single Rulebook Q. & A., Answer EBA in Question I.D.: 2017_3225, Articles 36, 38, 39 of Regulation (EU) 575/2013 (CRR) as amended, Published as Final Q. & A.: 25.05.2018.
- Grosena, A., Jessena P., Kokholm T., “An Asset Protection Scheme for Banks Exposed to Troubled Loan Portfolios”, Aarhus School of Business, Working Paper, Aarhus Denmark, 2010.
- HM Treasury, Royal Bank of Scotland: “Details of asset protection scheme and launch of the asset protection agency”, Dec. 2009.
- Harrington, C., Smith, W., Trippeer, D., “Deferred tax assets and liabilities: tax benefits, obligations and corporate debt policy”, Journal of Finance and Accountancy, Vol.11, 2012, pp. 72.
- Herbohn, K., Tutticci, I., Khor P., “Changes in unrecognized deferred tax accruals from carry-forward losses: earnings management or signaling?”, Journal of Business Finance & Accounting, 37 (7) & (8), 2010, pp. 763-791.
- Holland, K., Jackson, R., Earnings management and deferred tax, Accounting and Business Research, V.34 Issue2, 2004, pp. 101-121.
- IFRS Foundation, IFRS Charts of Account, Basic IFRS chart of accounts, 2019.
- Skinner, D., “The Rise of Deferred Tax Assets in Japan: The Role of Deferred Tax Accounting in the Japanese Banking Crisis”, Journal of Accounting and Economics, Vol.46, Issues 2-3, 2008, pp. 218-239.

- Stolowy, H., “Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework, Review of Accounting and Finance, Vol. 3 Iss 1, 2004, pp. 5-92.
- Wong, N., (2006), “Accounting for deferred taxes under NZ IAS 12”, Business Review, Vol. 8 No.1, 2006, pp. 55-59.
- The Royal Bank of Scotland Group (RBS), “The Royal Bank of Scotland Group plc (RBS) – Announcement on the APS and state aid discussions”, Nov. 2009.
- Κόντος Γεώργιος, «Λογιστική Τραπεζών και Εταιρειών Leasing & Factoring», (ISBN: 9789608964815), Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα 2010.
- Σαπουντζόγλου Γεράσιμος, Πεντότης Χαράλαμπος, «Τραπεζική Οικονομική» (Β΄ Έκδοση – Επικαιροποιημένη), (ISBN: 9789603591337), Εκδόσεις Ε. Μπένου. Αθήνα 2017.
- Τράπεζα της Ελλάδος, «Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος», (ISSN 2529-0681), Νοέμβριος 2018.
- Τράπεζα της Ελλάδος, Παντελιάς Σπύρος, «Ειδικό Θέμα Ι: Πρόταση Συστημικής Διαχείρισης των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων (ΜΕΑ), στο «Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος», (ISSN 2529-0681), Νοέμβριος 2018.
- Οδηγία 2013/34/ΕΕ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (26.6.2013). Σχετικά με τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις και συναφείς εκθέσεις επιχειρήσεων ορισμένων μορφών, την τροποποίηση της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ και την κατάργηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ.
- Κανονισμός 575/2013/ΕΕ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (26.6.2013). Σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων και την τροποποίηση του Κανονισμού 648/2012/ΕΕ.
- Ν. 4465/2017 (ΦΕΚ 47^Α/4.4.2017).
- Ν. 4308/2014 (ΦΕΚ 251^Α/24.11.2014).
- Ν. 4303/2014 (ΦΕΚ 231^Α/17.10.2014).
- Ν. 4172/2013 (ΦΕΚ 165^Α/23.7.2013).
- Ν. 2238/1994 (ΦΕΚ 151^Α/16.9.1994).